

Sectorul bancar - parte a soluției pentru împrumuturile de consum

Opinie pe marginea unor potențiale soluții de susținere a persoanelor cu împrumuturi nebankare a căror venituri au fost afectate de criza Covid-19.

*Dumitru Pîntea
12 mai 2020*

Contextul

La aproape 2 luni de la declararea stării de urgență situația mai multor actori economici continuă să degradeze. De rând cu agenții economici, a căror activitate obișnuită are de suferit din cauza distanțării sociale, sunt afectate și veniturile mai multor categorii de populație. Într-o anumită măsură toată populația este afectată, dar atenția este atrasă în special de cei care pe lângă plățile periodice pentru trai, utilități și chirii mai au de achitat rate la bancă sau organizațiile de creditare nebankară (OCN). Fără intervenții decisive situația financiară a acestora poate degenera și extinde lanțul de îndatorare către alți operatori (prestatori de utilități, instituții financiare, etc.). Prin urmare, această situație cere intervenții rapide pentru a evita creșterea "*bulgărelui crizei*" și necesitatea unor intervenții ulterioare mult mai costisitoare.

Creșterea venitului disponibil din ultimii ani, accesul facil la creditele de consum și politicile de stimulare creditelor imobiliare au determinat o interacțiune mult mai mare a populației cu sistemul financiar. Îndatorarea și "*rata la bancă*" au devenit o obișnuință, fie că e vorba de credite bancare sau împrumuturi nebankare. Datele statistice ne vorbesc despre o extindere semnificativă a creditelor către persoanele fizice în ultimii 3 ani, de la circa 10 mlrd. MDL în 2016 la aproximativ 20 mlrd. MDL în 2019. Totuși, același ritm de creștere nu este caracteristic și nivelului de educație financiară. Multe persoane continuă să aibă o înțelegere redusă a conceptelor și produselor financiare, inclusiv a modului în care reducerea bruscă a veniturilor le poate afecta stabilitatea financiară individuală sau familială.

În contextul crizei Covid-19, Comisia Națională a Pieței Financiare a recomandat OCN-urilor să micșoreze dobânzile efective la împrumuturi precum și posibilitatea aplicării unor înlesniri la plata ratelor lunare. Acest fapt ar urma să scadă nivelul ratelor lunare la împrumuturile nebankare și respectiv presiunea financiară a supra persoanelor afectate. De asemenea, în spațiul public au fost lansate inițiative care propun amânarea plăților persoanelor fizice către OCN-uri cu până la 6 luni. Totuși, această criză are efecte deosebite decât cele pe care le cunoaștem până acum, or susținerea doar a unui actor din lanțul "*creditori – OCN – clienți persoane fizice*" (în detrimentul celorlalți) rezolvă doar o parte a problemei și chiar generează altele.

Miezul problemei

Inițiativele menționate par firești în contextul în care situația poate deveni mult mai gravă în perioada următoare dar nu soluționează 2 probleme fundamentale – (i) lichiditatea OCN și (ii) identificarea persoanelor afectate.

- i. **Lichiditatea OCN** - caracteristica generală a instituțiile financiare non-bancare este că nu au acces la instrumentele de lichiditate urgentă oferite de banca centrală. Practic o reducere semnificativă în nivelul încasărilor se transpune într-o capacitate mai redusă a OCN de ași onora obligațiile contractuale către creditori, transmitând acest efect de neplată către bănci, agenți economici și alți operatori (creșterea lanțului de îndatorare);
- ii. **Identificarea persoanelor care cu adevărat au suferit de COVID-19** - aceste lucru pare o nebuloasă în contextul în care o bună parte din deținătorii de împrumuturi nebankare sunt persoane cu venituri informale care nu pot efectiv dovedi o reducere drastică a veniturilor. Mai mult ca atât, chiar și fără criza actuală există suficiente persoane care și așa întâmpinau greutăți în ași achita ratele iar o delimitare a crizei Covid-19 de alte perioade este destul de complicată.

În consecință, chiar dacă unele OCN ar vrea să amâne anumite plăți, acestea efectiv nu pot din cauza modelului de business pe care îl au și imposibilitatea identificării exacte a persoanelor pentru care să facă acest lucru.

Ce s-ar putea de făcut

Soluția pentru persoanele care și-au pierdut veniturile urmare crizei Covid-19 și nu își pot achita ratele la împrumuturi trebuie să fie parte dintr-un cadru mult mai extins. Odată ce Guvernul își pune ca scop susținerea generalizată a economiei, suportul pentru gospodăriile casnice nu trebuie să vină în detrimentul altor actori economici. În același timp, schemele de ajutorare a populație trebuie să fie în măsură să acopere toate categoriile care a căror venituri au de suferit, respectiv nu doar cei cu împrumuturi nebankare dar și cei cu credite bancare, nu doar cei cu rate lunare, dar și cei cu plăți precum chirii sau alte plăți de ordin periodic, etc.

Criza Covid-19 are canale de transmisie total diferite de ceea ce cunoșteam până acum. Dacă, de obicei, sectorul bancar era un element al problemei¹, de această dată băncile pot fi și trebuie văzute ca parte a soluției. Prin urmare, conceptul de susținere a persoanelor fizice care întâmpină dificultăți în achitarea ratelor lunare are la bază dezvoltarea procedurii de refinanțare a împrumuturilor nebankare de către bănci în baza unor garanții emise de guvern. Pe lângă aceasta, diferite alte acțiuni trebuie realizate pentru ca conceptul să dea într-adevăr rezultatele scontate. Conceptual, mecanismul prevede următorii pași și este prezentat în figura 1:

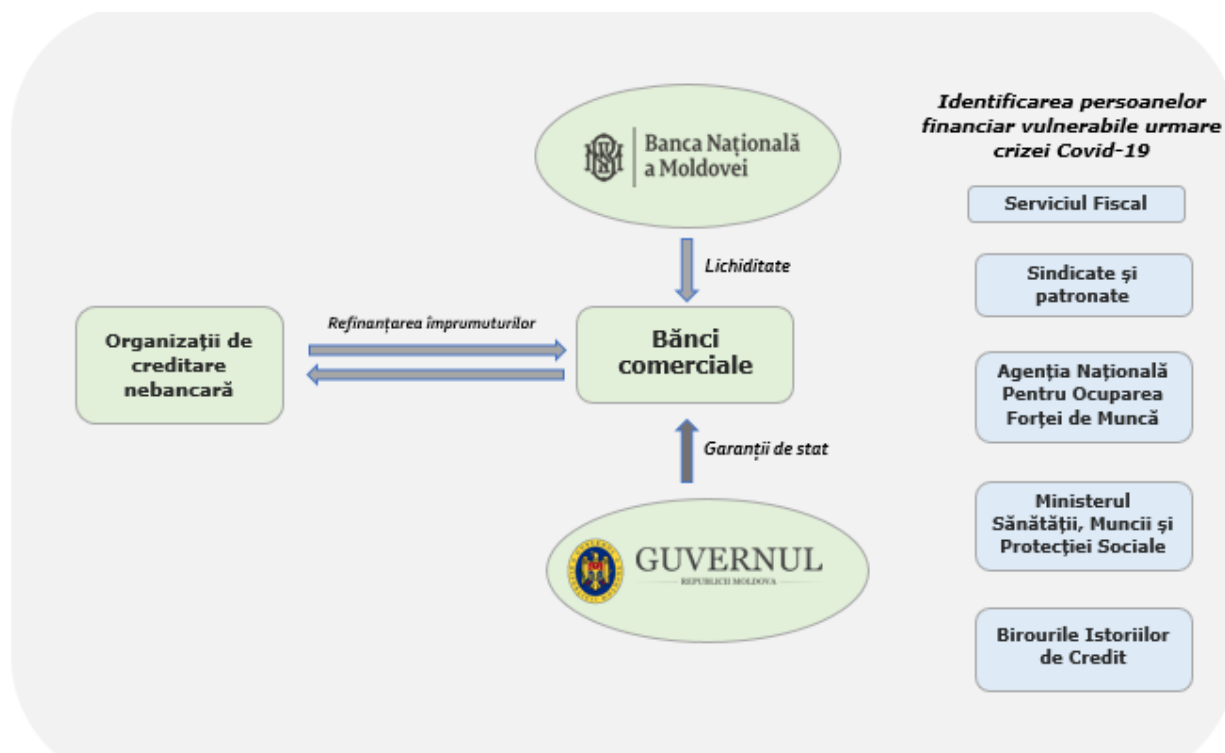
1. **Determinarea grupului de "persoane financiar vulnerabile urmare crizei Covid-19"** – aceasta pare a fi cea mai provocatoare etapă ținând cont de canalele de transmisie a crizei și de specificul economiei naționale. Dacă criteriile de definire a ceea ce ar însemna o "persoană financiar vulnerabilă" par a fi clare (ex. reducerea veniturilor sub un anumit prag și imposibilitatea realizării unor plăți), atunci evaluarea efectivă a veniturilor obișnuite de până la criză și nivelul de afectare pune mai multe probleme. O bună parte din gospodăriile casnice au venituri informale fapt ce adaugă o doză de subiectivism procesului menționat. Totuși cu implicarea mai multor instituții și utilizarea instrumentelor indirecte de evaluarea a veniturilor se poate ajunge la o definitivare a acestui grup.
2. **Dezvoltarea procedurii de refinanțare** – refinanțarea creditelor/împrumuturilor de la alte instituții financiare a devenit o practică utilizată în ultimii ani. Chiar și așa, adesea procedura nu este cunoscută de clienți sau închiderea unui credit înainte de termen prevede penalități suplimentare care fac dezavantajos procedul. În situația actuală, instituțiile statului trebuie să intervină pentru eliminarea acestor bariere. Ulterior, cei afectați de criză vor putea să-și reducă semnificativ ratele lunare prin refinanțarea creditelor existente la dobânzi mult mai bune existente deja pe piață.

¹ Criza financiară mondială din 2008-2009 sau criza bancară din 2014-2015 au demarat în sistemul financiar ca mai apoi să afecteze economia reală

3. **Emiterea de garanții guvernamentale** – aici este vorba de același principiu ca și în cazul programului de stat "Prima casă". În scopul accelerării procedurii de refinanțare a unor credite/împrumuturi, guvernul va emite garanții de stat acelor bănci care vor cumpăra aceste împrumuturi. Evident este vorba doar de portofoliul *persoanelor financiar vulnerabile urmare crizei Covid-19* determinate conform pct.1, a căror plăți vor putea fi reluate în măsură deplină după ameliorarea situației. De cealaltă parte, acei debitori care întâmpină probleme de plată independent de criză nu ar trebui să fie eligibili pentru acest program.
4. **Asigurarea nivelului optim de lichiditate pentru bănci** – chiar dacă la moment băncile au suficiente lichidități, în contextul unui flux de credite din sectorul nebancar, poziția de lichiditate bancară se poate modifica. Astfel, BNM trebuie să monitorizeze evoluțiile și să asigure un nivel de lichiditate suficient de mare pentru ca băncile să ofere dobânzi minime posibile. Practic pentru creditele garantate de guvern dobânzile efective nu ar trebui să le depășească pe cele din programul "Prima Casă", care la moment sunt în jurul a 7%. Mai mult ca atât, conjunctura financiară demonstrează că pot fi practicate dobânzi mult mai mici chiar. Drept rezultat, în unele cazuri cu siguranță ratele lunare plătite de populație s-ar reduce considerabil micșorând presiunea financiară asupra familiei (aceasta în condițiile în care în piață se practică dobânzi efective la creditele de consum de peste 20% și chiar și 50% în unele cazuri).

În cele din urmă pe lângă mecanismul de refinanțare a împrumuturilor de consum de către bănci, alte măsuri pot fi întreprinse chiar pe dimensiunea organizațiilor de creditare nebancară. Astfel, pentru acele OCN care totuși vor să vină cu măsuri de amânare a plăților dar nu au suficiente lichidități pentru a-și onora obligațiunile către creditori pot fi, și trebuie susținute pe dimensiunea fiscală. Aici este vorba de amânarea unor plăți față de bugetul de stat cum ar fi impozitele pe salariu, impozitul pe venit sau alte taxe obligatorii.

Figura 1. Mecanismul de susținere a persoanelor cu împrumuturi de consum

Compilația autorului în baza celor menționate la pct. 1 - 4